

Sinikka Huhtala

5.10.2009

Muistio sarjahoitomaksusta / asiakasmaksuasetus 11 § / joulukuu 2009

Sarjahoidosta

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulainsäädäntö on säädetty jo vuonna 1992. Sen jälkeen lainsäädäntöön on tehty useita muutoksia, joilla on muutettu sekä lainsäädännön rakennetta että maksujen suuruutta. Koska lainsäädäntö on vanhaa, se kuvaa valmistelu-ajankohdan aikana käytössä ollutta toimintaa ja toimintatapoja. Myös erikoissairaanhoidon ja terveyskeskusten yhteistoiminta ja toimintatavat ovat muuttuneet hoidon porrastuksen myötä. Terveyskeskukset ovat ottaneet yhä enemmän vastuuta erikoissairaanhoidotason palveluiden järjestämisestä terveyskeskuksen omana toimintana tai ostopalveluna. Tästä huolimatta lainsäädäntöä ei ole muutettu.

Kun voimassa olevaa lainsäädäntöä on noudatettava siihen asti, kunnes säännöksiä muutetaan, on jäljempänä annettu tulkintaohje laadittu nyt voimassa olevien säännösten mukaan.

Sarjahoittoa koskeva lainsäädäntö

Asiakasmaksulain 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 1–6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut ja hoitoon kuuluvat aineet lukuun ottamatta 18 vuotta täyttäneiden avosairaanhoidon lääkäripalvelujen käyttöä, kotisairaanhoidtoa, laitoshoidon annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa, sairaankuljetusta, ylläpitoa, lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon, sekä 18 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa sekä yksityislääkärin läheteellä terveyskeskuksessa tehtäviä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksia; (21.12.2001/1408)

Sarjassa annettava hoito

Asiakasmaksuasetuksen 11 §:ssä säädetään sarjahoidosta ja sarjahoidosta perittävistä maksuista. Asetuksen mukaan sarjassa annettavasta hoidosta kuten jatkuvasta dialyysihoidosta, lääkinnällisestä kuntoutuksesta, hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö-, säde- ja sytostaattihoidosta tai muusta vastaavasta hoidosta voidaan periä enintään 7 euroa hoitokerralta ja 1.1.2010 lukien 7,50 euroa hoitokerralta (26.11.2009/958). Maksu saadaan kuitenkin periä enintään 45 hoitokerralta kalenterivuodessa.

Edellä säädettyä maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalle annetusta hoidosta eikä terveyskeskuksessa annetusta hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö-, säde- ja sytostaattihoidosta tai muusta vastaavasta hoidosta.

Sarjahoidon määritelmä

Erikoissairaanhoidolaissa, kansanterveyslaissa eikä asiakasmaksulainsäädännössä ole säädetty sarjahoidon käsitteestä. Sarjahoito terveydenhuollossa määrittyy terveydenhuollon ammattihenkilön antaman asianmukaisen hoidon perusteella.

Tähän perustuen sarjahoidon määritelmänä on pidetty hoitoa, joka toistuu samanlaisena lyhyehköin väliajoin; ts. hoitojen väliin jäävä aika ei voisi olla viikkoja. Kun asetuksen valmisteluasiakirjoissa todetaan esimerkkinä sarjahoidosta jatkuva dialyysihoito, dialyysihoito

toteutetaan yleensä useampia kertoja viikossa. Fysioterapiahoitoja toteutetaan yleensä 1–2 krt/vko.

Tähän perustuen sarjahoito määritellään seuraavasti:

- hoito toteutetaan samankaltaisena tai lähes samankaltaisena vähintään 3 kertaa, joka siis muodostaa sarjan ja
- hoitojen väliin jäävä aika ei ylitä kahta viikkoa tai jos
- hoidollisista syistä hoito toistetaan harvemmin kuin kerran kahdessa viikossa.

Suosittelavaa on, että kunta ja kuntayhtymä tekee päätöksen siitä, mitä hoitoja toteutetaan sarjahoidona ja mitkä tilanteet ovat joko poliklinikkakäyntejä tai terveyskeskuskäyntejä taikka terveyskeskuksessa järjestettävää fysikaalista hoitoa, josta säädetään asiakasmaksuasetuksen 7 §:n 4 momentissa.

Sarjahoidosta perittävä enimmäismaksu ja enimmäiskertakäyntimäärä kalenterivuodessa

Sarjahoidosta voidaan periä enintään 7 euroa käyntikerralta ja 1.1.2010 lukien 7,50 euroa käyntikerralta. Maksu saadaan kuitenkin periä enintään 45 hoitokerralta kalenterivuodessa yli 18-vuotiailta henkilöiltä. Hoitokertamäärä lasketaan yhteen eri hoitokerroista ja erilaisista sarjahoidona toteuttavista hoidoista sekä terveyskeskuksessa että erikoissairaanhoidossa.

Sarjahoitoa järjestetään sekä terveyskeskuksissa että erikoissairaanhoidossa. Sarjahoidon määritelmä on sama sekä terveyskeskuksessa että erikoissairaanhoidossa. Voimassa oleva asiakasmaksuasetuksen 11 § määrittää palvelun käyttäjiltä perittävät maksut.

Asiakasmaksulainsäädäntöön perustuen palvelun käyttäjältä perittävät asiakasmaksut määräytyvät sen mukaan, järjestetäänkö palvelu erikoissairaanhoidossa vai terveyskeskuksessa. Sama palvelu voi olla erikoissairaanhoidossa maksullista, mutta maksutonta terveyskeskuksessa.

Sarjahoito erikoissairaanhoidossa

Erikoissairaanhoidon järjestetään sairaanhoitopiirien toimintayksiköissä. Erikoislääkärijohtoiset terveyskeskukset rinnastetaan erikoissairaanhoidon.

Sarjassa annettava hoito määritellään asiakasmaksuasetuksen 11 §:ssä. Asetuksen mukaan sarjassa annettavaa hoitoa on:

- jatkuva dialyysihoito
- lääkinnällinen kuntoutus
- hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö-, säde- ja sytostaattihoito tai
- muu vastaava hoito.

Muu vastaava hoito arvioidaan sen perusteella vastaako annettava hoito lääkinnällistä kuntoutusta, hyposensibilisaatio-, puhe-, ja äänihäiriö- sekä sytostaattihoitoa. Kunnan ja kuntayhtymän on perusteltua tehdä päätös siitä, mitä muita toistuvia hoitoja pidetään edellä mainittuina vastaavina hoitoina ja joita sen vuoksi pidetään sarjahoidona. Muu vastaava hoito ei voi olla esimerkiksi haavan hoito.

Erikoislääkärijohtoinen terveyskeskus

Erikoislääkärijohtoisissa terveyskeskuksissa voidaan sarjahoidon maksua periä samassa laajuudessa kuin erikoissairaanhoidossa, jos järjestettävä sarjahoito on erikoislääkärijohtoisen toiminnan yhteydessä.

Erikoislääkärijohtoisina terveyskeskuksina pidetään terveyskeskuksia, joissa oli erikoislääkärijohtoista toimintaa kansanterveyslain voimaan tullessa 1.4.1972 ja niitä terveyskeskuksia, joihin on siirretty sairaanhoitopiiristä aluesairaala tai muu sairaala ja joissa jatkuu erikoislääkärijohtoinen toiminta.

Jotta sarjahoidon maksua voidaan periä samoin perustein kuin erikoissairaanhoidossa, sarjahoidon tulee olla erikoislääkärijohtoisen toiminnan yhteydessä.

Sarjahoito terveyskeskuksessa

Terveyskeskuksilla tarkoitetaan kansanterveystlain 15 §:ssä tarkoitettuja terveyskeskuksia.

Asiakasmaksuasetuksen 11 §:n 2 momentin mukaan sarjahoidosta perittävä asiakasmaksu on säännöksen perusteella hyvin rajoitettua. Valtioneuvoston esittelylistan 9.10.1992 muistiossa 2.10.1992 määritellään sarjahoitoa seuraavasti:

Sarjassa annettavalla hoidolla tarkoitetaan suunnitellusti useita kertoja toistuvaa hoitoa, kuten dialyysihoitoa, fysioterapiaa ym.

Terveyskeskuksessa siten sarjahoitona voidaan pitää vain

- dialyysihoitoa ja
- lääkinnällistä kuntoutusta sekä
- näitä vastaavia hoitoja.

Asiakasmaksuasetuksen säännökset eivät rajoita palvelujen järjestämistä terveyskeskuksessa. Kansanterveystlain nojalla annettu asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta säättää, mitä lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluu, ja mitä palveluita terveyskeskuksessa tulee järjestää ottaen huomioon hoidon porrastuksen erikoissairaanhoidon kanssa.

Asiakasmaksulainsäädäntö kuitenkin rajoittaa asiakasmaksujen perimisen vain edellä tarkoitettuihin hoitoihin. Terveyskeskuksessa järjestettävä sarjahoito, josta voidaan periä asiakasmaksu, rajautuu siten lähinnä lääkintävoimistelijan ja kuntohoitajan antamiin hoitokäynteihin.

Lääkinnällistä kuntoutusta vastaavana hoitona, ei voida pitää esimerkiksi haavan hoitoa.

Yksilökohtainen fysikaalinen hoito terveyskeskuksessa

Asiakasmaksuasetuksen 7 §:n 4 momentissa säädetään terveyskeskuksessa yksilökohtaisesta fysikaalisesta hoidosta perittävästä maksusta.

Fysikaalisella hoidolla tässä yhteydessä tarkoitetaan kuntoutukseen ja lääkinnälliseen kuntoutukseen verrattavaa toimintaa, kuten esimerkiksi reumapotilaan kylmähoitoa. Toiminta voi toistua 1–2 kertaa, joten se ei muodostu sarjahoidoksi. Lisäksi toiminnan sisältö voi olla pääsääntöisesti erilainen, jos hoitokertoja olisi useampi kuin yksi.

Terveyskeskuksessa järjestetystä fysikaalisesta hoidosta voidaan periä enintään 7 euroa käyntikerralta ja 1.1.2010 7,50 euroa käyntikerralta. Maksun perimiselle ei ole säädetty ikärajoja.

Eri toimintojen määrittelystä sarjahoidoksi terveyskeskuksessa ja erikoissairaanhoidossa

Jalkahoito

Lääkinnällisenä kuntoutuksena voidaan pitää myös jalkahoitoa silloin, kun kysymyksessä on hoitavan lääkärin määräämä hoito ja sen toteuttaa terveydenhuollon ammattihenkilö tai nimikesuojattu ammattihenkilö. Tällöin tarkoituksena on erityisesti estää, parantaa tai pysäyttää sairauden aiheuttamia vaurioita jaloissa; esimerkiksi diabetes, reuma jne.

Kuntouttavana ja lääkinnällisenä kuntoutuksena annettua jalkahoitoa hoitoa voidaan pitää sarjahoitona ja josta voi periä sarjahoidon maksun sekä erikoissairaanhoidossa että terveyskeskuksessa, vaikka hoitoa toteutettaisiinkin pitemmin aikaväleihin kuin 2 viikkoa.

Ryhmäkuntoutus

Sarjahoitona järjestettävä kuntoutus ja lääkinällinen kuntouttaminen voidaan järjestää osaksi ryhmäkuntoutuksena ja osaksi yksilöllisenä kuntouttamisena.

Ryhmässä tapahtuvassa kuntoutuksessa tulee jokaisella henkilöllä olla oma, henkilökohmainen hoitosuunnitelma, jota toteutetaan samoin perustein kuin jos hoito toteutettaisiin yksilökuntoutuksena. Edellytyksenä on, että jokaisesta käynnistä tulee merkintä jokaisen henkilön omiin potilasasiakirjoihin.

Asiakasmaksuasetuksen 11 §:ssä säädettyä sarjahoidon maksua voidaan periä siten silloin kun kuntouttaminen ja lääkinällinen kuntoutus suoritetaan osaksi ryhmässä. Ryhmäkuntoutukseen otetaan henkilöitä, joilla on hoitavan lääkärin antama lähete/ohjaus lääkinälliseen kuntoutukseen.

Suonen- ja nivelen sisäiset lääkehoidot

Suonensisäisiä hoitoja ovat mm. antibioottihoidot. Hoitokertoja voi olla useampikin vuorokauden aikana. Hoito saattaa joissakin tilanteissa jatkua pidempäänkin, jopa kuukausia. Joissakin tilanteissa potilas viipyy yksikössä useampia tunteja tarkkailussa, joissakin tilanteissa potilas lähtee ”pistoksen” saatuaan kotiin.

Asiakasmaksuasetuksen 11 §:n sanamuodosta johtuen, terveyskeskuksessa ja erikoissairaanhoidossa asiakasmaksut määräytyvät eri tavalla, vaikka kysymys olisikin täsmälleen samasta toimenpiteestä.

Erikoissairaanhoido

Erikoissairaanhoidossa suonen- ja nivelen sisäiset lääkehoidot ovat asiakasmaksuasetuksen 11 §:n mukaan sarjahoitoa, jos sarjahoidon edellytykset täyttyvät.

Edellä olevan perusteella erikoissairaanhoidossa voidaan suonen- ja nivelen sisäisestä lääkehoidosta periä sarjahoidon maksua yli 18-vuotiailta.

Jos hoitava lääkäri pitää perusteltuna sitä, että henkilö on asiakasmaksuasetuksen 13 §:ssä tarkoitetussa päivä- tai yöhoidossa suonen- ja nivelen sisäisen lääkehoidon vuoksi, hoidosta peritään päivä- ja yöhoidon maksua 14 €/hoitopäivä.

Terveyskeskus

Terveyskeskuksessa ei voida suonen- ja nivelen sisäisistä lääkehoidoista asiakasmaksuasetuksen 11 §:n sanamuodosta johtuen, periä sarjahoidon maksua.

Sen sijaan terveyskeskuksessa voidaan periä joko terveyskeskusmaksu, jos suonen- ja nivelen sisäisen lääkehoidon antaa lääkäri. Terveyskeskusmaksu peritään asiakasmaksuasetuksen 7 §:n 1 momentin mukaan. Nämä käyntikerrat kerryttävät vuosittain perittävää kolmea maksullista käyntimäärää. Jos terveyskeskuksessa on käytössä vuosimaksu, voidaan käynnistä periä vuosimaksu, jollei sitä ole vielä käyntivuonna maksettu.

Jos hoitava lääkäri pitää perusteltuna sitä, että henkilö on asiakasmaksuasetuksen 13 §:ssä tarkoitetussa päivä- tai yöhoidossa suonen- ja nivelen sisäisen lääkehoidon vuoksi, hoidosta peritään päivä- ja yöhoidon maksua 14 €/hoitopäivä.

Ryhmätoimintaterapia tai vastaava

Terveyskeskus voi järjestää ryhmässä tapahtuvaa terapiatoimintaa, kuten allasjumppaa, niska- ja selkäjumppaa tai muuta vastaavaa toimintaa, jossa järjestettävä terapia on pääsääntöisesti samanlaista kaikille osallistujille; ts. toimintaa ei ole rakennettu yksilöllisesti. Terveyskeskuksen terveydenhuollon ammattihenkilöt voivat lääkärin kehotuksesta ja muutoin palveluiden yhteydessä kutsua henkilöitä, joilla on erilaisia oireita ja alkavia sairauden merkkejä mukaan tällaiseen toimintaan. Tällaista toimintaa ei säädetä kansanterveyslaissa kunnan terveyskeskuksen tehtäväksi.

Jos tällainen palvelu hyväksytään toteutettavaksi, toiminnasta voidaan periä asiakasmaksulain 2 §:n nojalla enintään aiheutuneiden kustannusten mukainen asiakasmaksu. Maksu ei voine käytännössä olla suurempi kuin sarjahoidon maksu. Asiakasmaksulain 2 §:n nojalla määrätty asiakasmaksu ei kerrytä henkilön vuotuista maksukattoa.

Henkilön osallistuminen terveyskeskuksen henkilökunnan ohjauksesta tällaiseen toimintaan edellyttää, että asiasta tehdään asianmukaiset merkinnät henkilön potilasasiakirjoihin.

Tällaisen toimintamuodon ottaminen terveyskeskuksen toiminnaksi edellyttää, että siitä tehdään päätös. Päätöksessä todetaan toimintaperiaatteet, toiminnasta vastuussa olevat henkilöt ja toiminnasta perittävät asiakasmaksut. On huomattava, että tällainen toiminta ei ole lääkinällistä kuntouttamista. Asiasta tulee informoida mukaan tulevia henkilöitä erikseen ja kertomalla toiminnasta perittävistä asiakasmaksuista.

Ostopalvelut

Jos terveyskeskus tai sairaanhoitopiiri ostaa palvelun käyttäjälle palveluita yksityiseltä sektorilta, toimintaa pidetään omana toimintana ja siitä peritään asiakasmaksulain 12 §:n nojalla samat maksut kuin jos toiminta olisi järjestetty omana toimintana.

Ostopalveluissa toimitaan ns. bruttoperiaatteen mukaan. Palvelun ostaja, terveyskeskus tai sairaanhoitopiiri, ostaa palvelut yksityiseltä palvelun tuottajalta sopimastaan hinnasta. Palvelun ostaja, terveyskeskus tai erikoissairaanhoito, perii palvelun käyttäjältä asiakasmaksut sen mukaan kun niitä asiakasmaksulainsäädännön ja mahdollisesti kunnan tai kuntayhtymän tekemän maksupäätöksen (vain asiakasmaksun alentaminen on mahdollista) mukaan on päätetty periä.

Yhteenveto

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa sitovat soveltamisohjeet asiakasmaksulainsäädännön soveltamisesta asiakasmaksuasetuksen 34 §:n nojalla.

Tämä muistio on laadittu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.